(umb. 1/2 kõigist adramaadest), saksa soost aadel, kelle valduses oli umb. 1/3 adramaadest, oleks kaotanud aga ainult väikese murdosa. 1680. a. riigipäeva otsus laiendati Eesti- ja Liivimaa kohta esialgu ainult eesmärgiga otsustada sealsete rootsi aadlimõisade saatust. Selle tagajärjel redutseeriti majandusasehaldur J. Sneckenskiöld'i (vt. *Suppl.*) poolt suurem osa rootsi suuraadli mõisadest Liivimaal juba 1681. a. esimesel poolel. Kui aga Liivimaa 1681. a. maapäev asus vastu kuninga lootusi reduktsiooni suhtes täitsa eitavale seisukohale, teatas R. Lichtone (vt.), et reduktsioon teostatakse ilma aadli nõusolekuta. Tagastamisele pidid kuuluma kõik Rootsi ajal doneeritud orduaegsed riiklikud mõisad; raha eest omandatud mõisade eest pidi makstama tasu. Maapäeva poolt reduktsiooni ärajätmise taotlemiseks lähetatud saatkond ei jõudnud K-ga kokkuleppele, kuigi viimane nõustus suurema erakorralise kontributsiooni vastu reduktsioonist loobuma. Lõplikult otsustati Liivimaa aadlimõisade redutseerimine 1684. a. suvel, mil alustati ka tegelikke töid. Selleks ajaks olid K-i nõuded märksa kasvanud: ka Rootsi ajal doneeritud orduaegsed aadlimõisad pidid kuuluma reduktsiooni alla. Selle nõudega, milles kajastus 1682.—83. a. riigipäeva otsus, kokkukõlastati reduktsiooni teostamine Rootsis ja Liivimaal; hiljemini hakati aga vastavaid riigipäevaotsuseid lihtsalt lugema kehtivaks ka Liivimaa kohta. Nii otsustati 1686. a. raha eest omandatud, ent redutseeritavad mõisad jätta endiste valdajate kätte. Eestimaal tehti reduktsiooniga algust alles 1684. a., mis ajaks olid vahekorrad selgunud ja asjakäik lihtsustunud. Liivimaal tagastati umb. 5/6 adramaadest (seejuures saksa soost aadel kaotas umb. poole oma maavaldusest), Eestimaal umb. 2/5. Et Eestimaa kergemini pääses reduktsioonist, ei ole tingitud keskvalitsuse erinevaist õiguslikest vaateist sellele provintsile; see johtus lihtsalt sellest, et Rootsi aja alguses langes kroonu kätte Liivimaal palju rohkem maid kui Eestimaal (vt. ka *Suppl.* Gustav II Adolf). Kroonu sai Liivimaal reduktsiooni tõttu 1696. a. uusi netotulusid 375 458 hõbetaalrit, Eestimaal 1693. a. — 108 314 ht. Suurem võitluspinge Liivimaal, eriti seoses J. R. Patkul'i (vt.) tegevusega, põhjustas sealse aadli seisusliku omavalitsuse suure kitsendamise.

Fiskaalseis huvides K-i poolt Liivimaal teostatud uus adramaaderevisjon tõstis adramaade arvu 4343-lt 6323-le. Adramaade arv ja ühtlasi kõik adramaa alusel sooritatavad riigimaksud tõusid, eriti Liivimaa eesti osas, keskmiselt 79%. Adramaade arvestuse aluseks võeti endisest (vt. *Suppl.* H. v. Igelström) täpsem põhimõte, nimelt põlluja alemaa suurus ning kvaliteet. Uue adramaarevisjoni tagajärjel jäid talunikkude poolt mõisale sooritatavad koormised üldiselt endiseks. K-i ajal teostatud talupoegadekaitse omas aga teisel kujul suurt tähtsust. Liivimaa aadli lepitamiseks hakati andma mõisu rendile kohalikele aadlikele. Et kaitseda talunikke ülemäärase koormamise vastu, võeti mõisakoormiste aluseks vakuraamatuis tähistatud normid ning kohustati mõisarentnikke kohtlema oma talurahvast vastavalt maa tavale. Sellised lepingud andsid tagajärgi küll rootsi suuraadlikele kuuluvais üksikuis mõisades, jätsid aga laialdasel riigi maa-alal puuduliku kontrolli tõttu mõisarentnikele küllaldaselt võimalusi talitada omavoliliselt. Omavoli vältimiseks arendas K. 1680-ndate a-te lõpul ja 1690-ndate a-te alguses mitmete reglementide jne. näol senist primitiivset talunikkude kaitsesüsteemi kahes suunas: 1) loodi tihedam kontroll mõisarentnikkude üle, jagades Liivimaa rahvuspiiri alusel kaheks majandusasehalduskonnaks, mille eesotsas seisid laialdaste volitustega asehaldurid (vt. *Suppl.* M. Strokirch ja G. A. Strömfelt); 2) püüti mõisarentniku ja talunikkude õiguste ja kohustuste vahekorda üksikasjalikult kindlaks määrata üldiste reglementide kaudu. Nendega kindlustati endiste kaitsenormide täiendina talunikele pärandatavate talude kasutamise õigus ning piiramata omandiõigus vallasvara üle ja kitsendati tunduvalt mõisniku jurisdiktsiooniõigust talunikkude kohta majandusasehalduri kasuks, jättes neile õiguse esitada kaebusi ka mõisniku peale. Üldjoonis samul aluseil teostati talunikkude kaitset ka Eesti- ja Saaremaa riigistatud mõisades. Kroonumõisade rendiviisilise ekspluateerimise püsimajäämine sundis K-i loobuma esialgsest kavatsusest (1681) Liivimaa ta-

Eesti biograafilise leksikoni tÃƒÂ¤ienduskÃƒÂ¶ide, 1940, lk. 121